

Александар Кадијевић*

**ПАЛАТА МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ И УПРАВЕ КВАРТА ТЕРАЗИЈСКОГ
– ОСТВАРЕЊЕ АРХИТЕКАТА СВЕТОЗАРА ИВАЧКОВИЋА И
ЈОВАНА СУБОТИЋА**

АПСТРАКТ:

У чланку се актуализују историјске, урбанистичке и архитектонске особености знамените теразијске палате Министарства правде и Управе кварта Теразијског. Саграђена крајем XIX века, она симболише просперитетан период утемељења установа српске државне управе. Након осврта на личности аутора, архитеката Светозара Ивачковића и Јована Суботића, у раду се тумаче питања њене стилистике и моделистике. У напоменама су наведени сви релевантни историјски и историографски извори.

КЉУЧНЕ РЕЧИ:

*Архитектура, Србија, Београд, Теразије, Светозар Ивачковић,
Јован Суботић, академизам, неоренесанса.*

Двонаменска палата (сл. 1) изграђена за потребе Министарства правде Краљевине Србије и Управе кварта Теразијског током 1882. и 1883. године, на ободном блоку београдских Теразија који се граничи са дворским комплексом у Улици краља Милана, по архитектонском и културно-историјском значају издваја се међу административним здањима српске престонице.¹ Спада у прве

репрезентативне јавне објекте подигнуте у Краљевини Србији и међу малобројне сачуване из просперитетног периода развоја њене државне управе.

О овом антологијском остварењу знаменитог српског архитекта Светозара Ивачковића (сл. 2) и његовог мало познатог сарадника Јована Суботића, афирмативно је писано у историографији националне архитектуре.² С правом је

* др Александар Кадијевић, историчар уметности, Филозофски факултет у Београду.

1 Данашња адреса је Теразије 41.

2 О архитектури ове теразијске палате видети: Стојановић С., *Српски неимар*, Београд 1912, 18-19; Несторовић Н., *Грађевине и архитекти у Београду прошлог столећа*, Београд 1937, 78-79; Несторовић Б., *Развој архитектуре Београда од Кнеза Милоша*

до почетка Првог светског рата (1815-1914), *ГМГБ I*, Београд 1954, 171; Гордић Г., *Архитектонско наслеђе града Београда I*, *Саопштења* 6, Београд 1966, 43; Manević Z., *Novija srpska arhitektura*, у: *Srpska arhitektura 1900-1970*, Београд 1972, 13; Nestorović B., *Arhitektura Srbije u XIX veku*, рукопис, Архив САНУ, Историјска збирка 14410, Београд 1973, 375; Никић Љ., *Светозар Ивачковић и Београд*, *ГБ XXV*, Београд 1978, 274;

напоменуто да спада у „најлепше грађевине своје епохе“,³ „најлепше примерке модернизоване ренесансе у српској архитектури XIX века“,⁴ и да представља „капитално дело профане архитектуре Светозара Ивачковића и највероватније најрепрезентативније дело Јована Суботића“. ⁵ Узори овог јединог сачуваног Ивачковићевог профаног објекта јавне намене тражени су у Бечу и средњоевропској архитектури из треће четвртине XIX века,⁶ као и у ренесансним палатама Рима.⁷

Палата је саграђена на месту „Правителствене куће кварта Теразијског“, која се помиње у попису плацева из 1862. године.⁸ Та кућа је првобитно откупљена од Мише Филиповића 1860. године, за 1600 цесарских дуката. Имала је сва не-

опходна одељења за смештај полицијске службе. Ново здање, подигнуто на том месту за потребе две правно-административне установе, једне од националног, а друге од локалног значаја, имало је на првобитној фасади двоја врата, симетрично постављена на крајевима приземља, која су водила у пролазе из којих се бочно улазило у просторије.⁹ Претпоставља се да је улаз на левој страни зграде имао и функцију колског пролаза.¹⁰ Пројекат је припремљен у Архитектонском одељењу Министарства грађевина, чији су чланови били Ивачковић и Суботић. Они су и непосредно вршили надзор над зидањем палате.

Од 1882. године, када је Главна управа грађевина трансформисана у Архитектонско одељење Министарства

Ђурић-Замоло Д., *Градитељи Београда 1815-1914*, Београд 1981, 44-45; Никић Љ., *Архитект Јован Суботић*, ЗЛУ 18, Нови Сад 1982, 251, 253-254; Здравковић И., Светозар Ивачковић, пројектант Министарства правде, *Гласник друштва конзерватора Србије 7*, Београд 1983, 90-91; Јовановић М., Теофил Ханзен, „ханзенатика“ и Ханзенови српски ученици, ЗЛУ 21, Нови Сад 1985, 238; Шолаја В. Б., Магдић А. С., *Инжењери у Књажевству/Краљевини Србији од 1834. године до завршетка Првог светског рата*, Београд 1994, 38, 102; Вујовић Б., *Београд у прошлости и садашњости*, Београд 1994, 219; Ротер М., *Архитектура грађевина јавних намена изграђених у Београду од 1830-1900. године, Архитектура и урбанизам 4*, Београд 1997, 167, 184-185; Шекарић Б., Београд, Зграда Министарства правде, у: *Споменичко наслеђе Србије*, Београд 1998, 110; Медаковић Д., *Срби у Бечу*, Нови Сад 1998, 210; Кадијевић А., *Архитектура и урбанизам у Србији од 1854. до 1904. године*, у: *Наука и техника у Србији друге половине XIX века*, уредник Т. И. Подгорац, Крагујевац 1998, 275; Маневић З., Предлог за доделу Велике награде Клуба архитеката: Светозар Ивачковић, *Архитектура 10*, Београд 1998, 7; *Лексикон српских архитеката 19. и 20. века*, Београд 1999, 71-72, 171; *Лексикон српских неимара*, уредник Маневић З., Београд 2002, 69, 176; Борић Т., *Теразије, Урбанистички и архитектонски*

развој, Београд 2004, 129-130; Ротер-Благојевић М., *Архитектура грађевина јавних намена изграђених у последње две деценије 19. века, Архитектура и урбанизам 14-15*, Београд 2004, 74-78; Кадијевић А., *Естетика архитектуре академизма (19-20. век)*, Београд 2005, 318-319; Bogunović S. G., *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka II*, Beograd 2005, 812; *Институт за упоредно право – првих 50 година*, Београд 2006, 6-8. У припреми овог прилога користио нам је и „Предлог за доношење решења о заштити зграде Министарства правде“ из 1981. год., сачињен на пет страна, који је, уз фрагменте техничке и фотодокументације, Завод за заштиту споменика културе града Београда уступио на увид Институту за упоредно право 2004. године.

3 Ђурић-Замоло Д., *op. cit.*, 44-45.

4 Никић Љ., *op. cit.*, 1982, 254.

5 Борић Т., *op. cit.*, 129-130.

6 Јовановић М., *op. cit.*, 238.

7 Ротер-Благојевић М., *op. cit.*, 2004, 78.

8 Macura V., *Čaršija i gradski centar*, Niš - Kragujevac 1984, 133.

9 Врата на десном делу приземља зазидана су 1910. године, када су вршене прве преправке у згради.

10 Из „Предлога за доношење решења о заштити зграде Министарства правде“, 4.

Слика 1. Палата Министарства правде и Управе квартa Теразијског (разгледница)
Figure 1. Building of the Ministry of Justice and Headquarters of the Terazije Precinct (picture postcard)

грађевина, заживела је пракса да се пројектантима у државној служби додељују задаци које би решавали у тандему.¹¹ Углавном се радило о провереним и свестраним стручњацима, чије су компетенције верификоване иностраним дипломама и успешним реализацијама. Због обимног посла и кратких рокова, архитекти Одељења су често прибегавали типским решењима у пројектовању одређених врста зграда, при чему су личне концепције потискивали у други план.¹²

11 Кадијевић А., Појам „државног“ архитекте, *Архитектура* 102, Београд - Подгорица 2006, 12.

12 Видети: Маскарели Д., Неовизантијски типски пројекти за црквене грађевине у Србији, у: *Ниш и Византија II*, приредио М. Ракоција, Ниш 2004, 417-424.

Оба пројектанта теразијске палате рођена су у јужном Банату. Светозар Ивачковић (Делиблато, 10.12.1844 – Београд, 30.1.1924) се сврстава међу најзначајније српске архитекте новијег доба.¹³ Основну школу завршио је у Делиблату и Панчеву, а Реалку у Панчеву. У Бечу је завршио Високу техничку школу, а 1874. године и Академију ликовних уметности, у класи професора Теофила Ханзена (сл. 3). Као стручњак за актуелну академску архитектуру, а нарочито за њену неоренесансну и неовизантиј-

13 О животу и делу С. Ивачковића видети: Шкаламера Ж., Обнова „српског стила“ у архитектури, *ЗЛУ5*, Нови Сад 1969, 200-202; Никић Љ., *op.cit.*, 1978, 273-285; Јовановић М., *op.cit.*, 1985, 235-238; Јовановић М., *Српско црквено градитељство и сликарство новијег доба*, Београд

Слика 2. Светозар Ивачковић
Figure 2 Svetozar Ivacković

ску варијанту, остварио је респектабилан опус у домену сакралног неимарства. Од његовог повратка у Панчево 1874. године, након победе на конкурс, до

- Крагујевац 1987, 109-124; Маневић З., *Романтична архитектура*, Београд 1990, 6-7; Мајсторовић В., Дела Ханзенових ученика, у: *Традиција и савремено српско црквено градитељство*, Београд 1995, 180-185; Кадијевић А., *Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX – средина XX века)*, Београд 1997, 38-51; Кадијевић А., О архитектури цркве Св. Илије на лесковачком Хисару, *Лесковачки зборник XXXVII*, Лесковац 1997, 61-64; одредница Ивачковић Светозар у: *Лексикон српских архитеката 19. и 20. века*, Београд 1999, 71-72; Зарић Р., Засавица, црква Св. Тројице, у: *Споменичко наслеђе Србије*, Београд 1998, 191; Кадијевић А., Градитељи црква на подручју шумадијске епархије у 19. и 20. веку, у: *Српска православна Епархија шумадијска. Шематизам*

1878. године изграђена је монументална једнокуполна Преображенска црква (сл. 4), ремек-дело српске новије црквене архитектуре. Са упадљивим реминисценцијама на Ханзенов стил, подигао је репрезентативну капелу Хариш на Земунском гробљу (1875). Године 1878. постаје члан Српског ученог друштва. Од 1881. године запослен је у Главној управи (Министарству грађевина) као инжењер прве класе под уговором. Касније је био и заступник начелника Архитектонског одељења и инспектор. У деведесетим годинама XIX века изабран је за дописног члана Српске краљевске академије, а 1894. одликован је орденом Таковског крста.

Од 1881. до 1900. године Ивачковић је саградио неколико десетина парохислјалних црква и гробљанских капела широм уже Србије и Војводине, од којих је тек половина евидентирана. Поједина дела навео је у аутографу из 1887. године (писмо Стевану Д. Поповићу, начелнику Министарства просвете и црквених дела), као и на страницама *Српског техничког листа*, док неке његове цркве

1999, Крагујевац 2000, 162-164; Крушка Б., Живков С., Преображенска црква у Панчеву (архитектура, унутрашња декорација и сликарство), *Гласник музеја Баната* 9/10, Панчево 2000, 97-131; Бојанић Б., Кућа Драге Митричевић у Улици Краља Милана бр. 5, *Наслеђе III*, Београд 2001, 199-202; Ивачковић Светозар, у: *Лексикон српских неумара*, уредник Маневић З., Београд 2002, 69; Церанић М., Црква у Расници – пример Ивачковићевог архитектонског неовизантинизма, у: *Ниш и Византија 2*, уредник Ракоција М., Ниш 2004, 407-416; Маскарели Д., *op.cit.*; Митровић В., Српско црквено градитељство у Војводини између два светска рата, *Грађа за проучавање споменика културе Војводине XXI*, Нови Сад 2004, 39; Кадијевић А., *op. cit.*, 2005, 295, 318-320; Bogunović S. G., *op. cit.*, 810-814.

помиње Феликс Каниц. До сада су евидентирани Ивачковићеве цркве у Звечки, Враневу, Јасики, Марковцу, Лесковцу код Београда, Кални, Врбици, Градашници, Каони, Чукојевцу, Црнојци, Соко Бањи, Хисару код Лесковца, Гунцатима, Рудној глави, Вранићу, Грабовцу, Расници, Засавици, Мозгову и Јагодини. Неке од наведених храмова пројектовао је у сарадњи са колегама из Архитектонског одељења - Јованом Илкићем, Миланом Капетановићем и Душаном Живановићем.¹⁴

Ивачковић је подигао и неколико приватних једнопородичних зграда. Издвајају се куће за Нићифора Дучића, Јована Дилбера, Драгу Митричевић и Никољу Вујатовића у Београду. Остварио је запажене резултате на архитектонским конкурсима, уметничким изложбама и у престижној стручној периодици. Може се закључити да је у време пројектовања и извођења теразијске двопаменске палате Ивачковић био у пуној стваралачкој зрелости, потврђеној у низу запажених градитељских остварења.

Јован Суботић је рођен у Панчеву, 28. октобра 1850. године.¹⁵ Завршио је Реалку у Пожуну. Технику је студирао у Грацу, Бечу и Минхену. Дипломирао је на Академији ликовних уметности у Бечу, такође у класи Теофила Ханзена. Радио је у Министарству грађевина од јуна 1881. године. Затим је прешао у Министарство војно, из којег се, због одређених несугласица, вратио у Министар-

Слика 3. Теофил Ханзен
Figure 3 Theophilus Hansen

ство грађевина. У августу 1888. године постављен је за контрактуалног инжењера шесте класе, а у августу 1889. и за инжењера пете класе. У јануару 1890. године постављен је за контрактуалног инжењера пете класе за ужички округ. Преминуо је 11. априла исте године, што је забележила и штампа.¹⁶

Првобитно саграђена као већа и репрезентативнија од суседних грађевина трговачке намене, са којима се калканима додиривала у блоку, палата Министарства правде и Управе кварта Теразијског је, након подизања оближњег

14 Маскарели Д., *op.cit.*

15 О раду Јована Суботића више код: Никић Љ., *op.cit.*, 1982, 249-253; Шолаја В., Магдић А.С., *op.cit.*, 102;

Суботић Ј., у: *Лексикон српских архитеката 19. и 20. века*, Београд 1999, 171.

16 *Српске новине* 19. 4. 1890, 474; Никић Љ., *op.cit.*, 252.

Слика 4. Преображенска црква у Панчеву
Figure 4 Church of Transfiguration in Pančevo

Двора, Дома Народног представништва и Смедеревске банке, изгубила доминантан архитектонско-урбанистички значај у најстрожем центру српске престонице. Томе је, несумњиво, допринео и њен неистакнут урбанистички положај, јер није издвојена као слободностојећа зграда на широкој парцели, са уређеним предпросторима, нити има наглашен угао. По узиданости у текући низ зграда градског блока са обе бочне стране, положају уз регулациону линију само једне улице, са слободном уличном и дворишном фасадом, може се упоредити са зградом Министарства просвете, изграђеној преко пута ње.¹⁷ По стилској обради, најсроднија је академски обликованим делима Константина Јовановића¹⁸ и палати Министарства војног (сл. 5) Јована Илкића, знатно разумењенијег здања, са наглашеним углом и већим просторним капацитетом.¹⁹

Ивачковићев и Суботићев корпус има правоугаону основу, која са интегрисаним дворишним крилом наликује на латинично слово L. Распоред простора је идентичан у приземљу и на спрату. Улаз је лоциран из пешачког пролаза на десној страни, одакле се једнокрилним степеништем долази у ходник који повезује просторије. Главним канцеларијама на спрату поклоњена је већа пажња. Њихови зидови су обложени храстовим ламперијама у висини од 2, 60 m.

Плафони имају декорацију од гипса, док је степениште које води на спрат изведено од црвеног мермера.²⁰ Помоћне просторије су скромније обрађене. У свим одајама подови су обложени паркетним плочицама, док су ходници превучени клинкер плочицама. Фасадни зид на pročелу широк је 24 метра према улици, док дубина зграде према дворишту (без доградње у дворишту) износи око 10 метара. У погледу организације простора, објекат спада у једнотрактна решења београдских палата, са асиметрично постављеним дворишним крилом, код којих је ходник лоциран уз бочну ивицу парцеле.²¹

Зграда је саграђена од опеке у кречном малтеру, са зидовима премешћеним архитравном дрвеном конструкцијом. Састоји се од подрума, приземља, спрата и тавана. Сходно устаљеној методологији академске архитектуре, једноводни кров, са покривачем од лима, неупадљив је и сакривен. Прочелни фасадни зид, који има и носећу функцију, обложен је разнобојним керамичким клинкер плочицама. Иако релативно скромних димензија, палата привлачи пажњу истанчаном, уравнотеженом композицијом pročелја, хроматским и светло-тамним контрастима архитектонске пластике.

На изузетно добро пропорционираној, хармоничној фасади (сл. 6) једноспратног објекта, изведеног са ре-

17 Видети: Гордић М., *Зграда Министарства просвете*, Београд 1996.

18 Кадијевић А., *op. cit.*, 2005, 314-317 (са старијом литературом).

19 Ђурић-Замоло Д., *op. cit.*, 49.

20 Шекарић Б., *op. cit.*

21 Ротер-Благојевић М., *op. cit.*, 1997, 64, 66.

Слика 5. Палата Министарства војног, архитекте Ј. Илкића
Figure 5 Building of the Ministry of Defense, architect J. Ilkić

минисценцијама на палате италијанске ренесансе, у духу савремене бечке академске методологије, истакнути су богато украшени прозори.²² Иако су фасадне зоне хијерархијски раздвојене по висини, њихова рашчлањеност по ширини их чини изузетно компактним. На фасади нема ризалита који би стварали вертикалну опозицију мирним, водоравно регулисаним пуним и празним површинама. Ни предодређени главни мотив pročеља – средишњи двојни прозор, уоквирен едикулом коју носе јонски пиластри, не уноси вертикализам у слику

целине већ се пре утапа у хомогени водоравни низ.

Као и на већини академски обликованих здања у Београду, узиданих у структуру блока, однос ширине према висини и на овом pročељу је 3:2 (24:16 m). Приземље је обрађено у пуној рустници (босаж), чији тесани квадери у хоризонталном и радијалном положају уоквирују симетрично постављене полукружне, не претерано упадљиве отворе. Средњи појас, диференциран са пет прозорских осовина и већом висином и површином од приземља, нагла-

22 Видети: Stanković S., Prozori u arhitektonskom nasleđu Beograda, *Arhitektonika* 9, Beograd 1995, 165-173.

Слика 6. Фасада палате Министарства правде (фототека ЗЗСКГБ)
Figure 6 Façade of the Ministry of Justice (photo documentation of the Office for Protection of Cultural Monuments of the City of Belgrade)

шен је двојним прозором под заједничким тимпаноном и ефектном оплатом од црвених и жућкастих керамичких плочица. Композицију средње зоне, завршену ненаметљивим, плошно обрађеним венцем од блок-конзолица и фризом декоративних фестона између ефектно распоређених таванских прозорчића, заокружује атика са стилизованом балустрадом. Петоделност атике понавља петоделну поделу средњег и приземног корпуса, одређену прозорским осовинама. Чињеница да се она простире изнад читаве фасаде говори о одлучности

наручилаца да на том примеру покаже економски узлет државе, поготово ако се зна да су пуне атике до 1900. године у Србији ретко примењиване. Дворишне фасаде теразијске палате, лишене изражите стилске обраде, решене су једноставно, без украса. Рафиниран осећај за детаљ и ефекте фасадне рустике, Ивачковић је демонстрирао и на прочељу кућа Нићифора Дучића и Драге Митричевић у Београду.²³

Ренесансна архитектура Италије, коју су Ивачковић и Суботић имали прилику да упознају на екскурзијама са про-

²³ Ђурић-Замоло Д., *op. cit.*, 45; Бојанић Б., *op. cit.*, 199-202.

фесором Ханзенем, као и из предавања професора Хазенауера, представљала је главни узор за решење двоаменског теразијског здања. Базирана на аналогном еkleктицизму, њихова теразијска композиција замишљена је по угледу на здања из сва три периода ренесансне архитектуре, односно стила „јелинско-талијанске обнове“, како га је називао Ивачковић.²⁴ Аутори су подједнако „захватили“ у рани, зрели и позни период (који се поклапа са појавом маниризма) италијанске ренесансне архитектуре.²⁵ Раној ренесанси одговара решење приземне зоне, обрађене у рустици, као и систем лучних отвора. Зрелој ренесанси одговарају глатке површине са отворима у средњој зони, морфолошки диференцираној од приземља. Декоративни поткровни фриз и атика, којим се ублажавају тврдоћа прве и строгост друге зоне, одговарају палатама позне ренесансе и маниризма. Ипак, начин на који су поменути елементи стопљени у хармоничну целину одговара савременим методама оживљавања ренесансне архитектуре, утврђеним на престижним европским академијама, у којима се трагало за свештавајућим, крајњим стилем. Таква стремљења историографи везују за појам академизма.²⁶

24 Док је носилац „нове ренесансе“ у тадашњој српској архитектури, Константин Јовановић, изричито наглашавао да гради у „стилу ренесансе“, Ивачковић је властита дела инспирисана ренесансом квалификовао као радове у знаку „јелинско-талијанске обнове“ или само „обнове“. Видети: Аутограф Светозара Ивачковића из 1887. године у Архиву САНУ, Историјска збирка 7553; Никић Љ., *op.cit.*, 1979, 275, 283.

Осим са палатама италијанске ренесансе, Ивачковићева и Суботићева палата инспирисана је и новијом бечком архитектуром Рундбогенстила (мешавина романских, ренесанских и византијских облика), коју су пројектанти добро познавали.²⁷ Приземље Министарства правде оправдано је упоређено са бечком палатом Хас-Пратнер (сл. 7) из 1874-1876. године, архитектке Фридриха Шахнера (сличност се огледа у рустици приземља и полукружним порталима), док се полихромна оплата од керамичких плочица повезује са Ханзеновом Бечком берзом из 1871. године.²⁸ Треба нагласити да, за разлику од Шахнеровог прочеља, прозори на Министарству правде нису неизменично надвишени сегментним већ само троугаоним тимпанонима. Полихромнија се може сматрати изразитим Ханзеновим утицајем.²⁹

Ивачковићев и Суботићев академизам, на овом примеру одређен једностилском историјском инспирацијом, у семантичком смислу подупире идеју наручилаца да строгом фасадом истакну легитимистичко опредељење српске државе и њену европоцентричну културну оријентацију. Уместо хладног класицистичког фасадног декора, примењен је пријемчивији неоренесансни

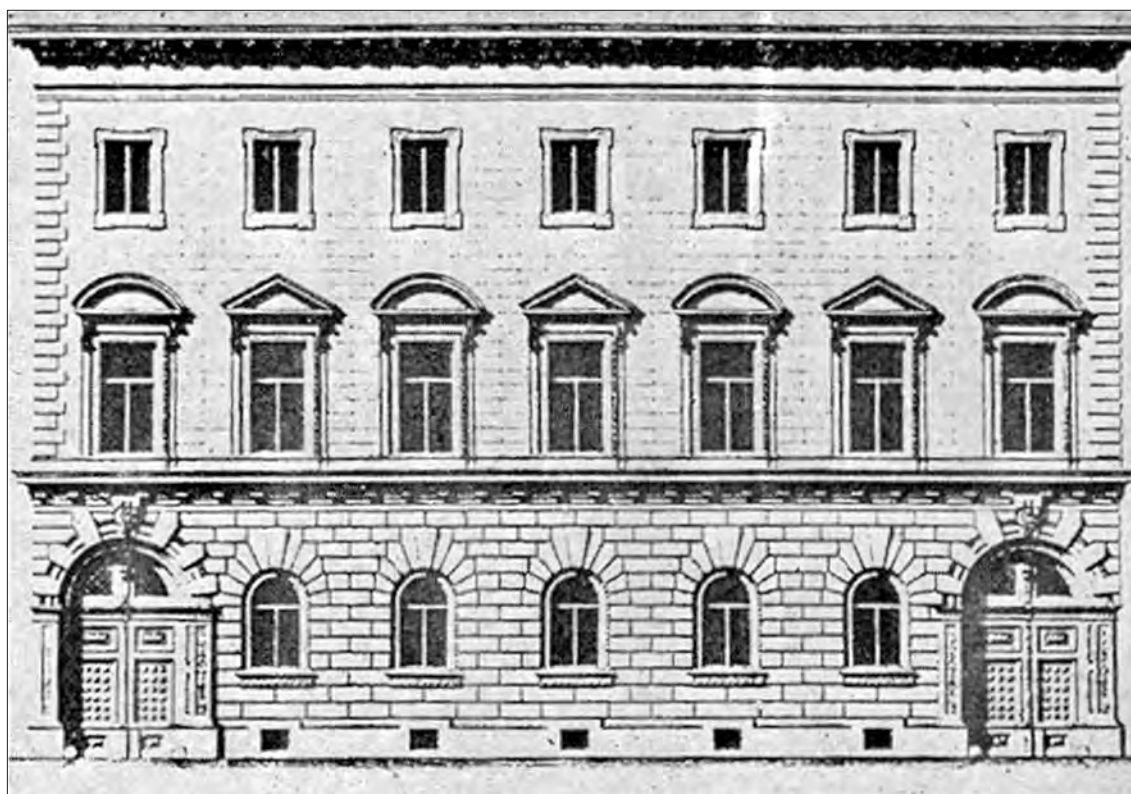
25 Видети: Millon H. A., *Italian Renaissance Architecture from Brunelleschi to Michelangelo*, London 1996; Marej P., *Arhitektura italijanske renesanse*, Beograd 2005.

26 О феномену академизма у новијој архитектури видети: Кадијевић А., *op. cit.*, 2005 (са исцрпном старијом литературом).

27 Јовановић М., *op. cit.*, 1985.

28 *Ibid.*, 238.

29 Борић Т., *op. cit.*, 130.

Слика 7. Палата Хас-Пратнер, архитекте Ф. Шахнера
Figure 7 Has-Pratner Building, architect F. Schachner

плашт, препознатљив по композицији смиреног ритма, чиме се тежило придобијању поверења широких слојева становништва.³⁰

Зграда је проглашена за споменик културе решењем Завода за заштиту споменика културе града Београда 169/3 од 1. 4. 1965. године, а за културно добро од великог значаја Одлуком о утврђивању непокретних културних добара од

изузетног значаја и од великог значаја, објављеном у Службеном гласнику РС 14/79. Служба заштите надзирила је све досадашње преправке (претежно изведене у ентеријеру).³¹ У њеном основном корпусу донедавно су биле просторије Савезног МУП-а, а у дворишном делу Институт за упоредно право и неколико других установа и организација.

30 Ренесансним фасадним декором у тадашњој светској архитектури подупирана су настојања савремених политичких институција да порекло властитог устројства означи у демократским установама слободних ренесансних комуна. О улози ритма у

архитектури видети: Борисављевић М., Проблем ритма у архитектури, *Уметнички преглед* 8, Београд 1939, 236-241.

31 Шекарић Б., *op. cit.*

СКРАЋЕНИЦЕ

ГГБ (ГМГБ) – Годишњак града Београда (Годишњак Музеја града Београда)

ЗЗСКГБ – Завод за заштиту споменика културе града Београда

ЗЛУ – Зборник за ликовне уметности Матице српске

Aleksandar Kadijević*

**BUILDING OF THE MINISTRY OF JUSTICE AND HEADQUARTERS OF THE
TERAZIJE PRECINCT – ACCOMPLISHMENT OF ARCHITECTS
SVETOZAR IVAČKOVIĆ AND JOVAN SUBOTIĆ**

Summary

Building of the Ministry of Justice of the Kingdom of Serbia and Headquarters of the Terazije Precinct was constructed in the 1882 and 1883 according to the design of architects Svetozar Ivačković and Jovan Subotić. This double-purpose building stands out among the administrative buildings in the Serbian capital according to its architectural and cultural/historical significance. It is one of the first representative public structures constructed in the Kingdom of Serbia and one of a few preserved ones from the prosperous period of development of the Serbian state administration. The building was constructed at the location of 'Pravitelstvena kuća kvarta Terazijskog' mentioned in the register of the building lots from 1862. The building of the Ministry of Justice and Headquarters of the Terazije Precinct, initially built as larger and more representative than the neighboring structures of commercial character with which it had touching gable walls in a block lost its dominant architectural-urbanistic significance in the very center of the Serbian capital after the construction of the Court, House of Public Representatives and Smederevo Bank. The edifice of Ivačković and Subotić has rectangular ground plan, which with the integrated courtyard wing resembles the Latin letter L. The arrangement of rooms is identical on the ground floor and on the first floor. The entrance is located from the pedestrian passage to the right, whence via the single staircase is reached the corridor connecting the rooms. Special attention was paid to the main offices on the first floor. Their walls were covered with oak panels up to 2.60 m from the floor. The ceilings had stucco decoration while the staircase leading to the first floor was made of red marble. The auxiliary rooms were of more modest trimming. In all the rooms floors were covered with parquet strips while in the corridors were used clinker tiles. The façade wall facing the street was twenty-four meters wide while the length of the building towards the courtyard (without structures in the courtyard) was around ten meters.

The building was constructed using bricks laid in lime mortar with walls bridged by the architrave wooden structure. The building consists of basement, ground floor,

* Aleksandar Kadijević, PhD, Art Historian, The Faculty of Philosophy, Belgrade

first floor and garret. Following the established methodology of academism the lean-to roof covered with sheet metal was barely discernible and hidden. The façade wall, which also has the load-bearing function was covered with multicolored ceramic clinker tiles. Despite its relatively modest size this building draws attention because of its refined, balanced composition of the façade and chromatic and light-dark contrasts of the architectural sculpture. The ratio between the width and height of the façade is 3 : 2 (24 : 16 m) as is also the case on most buildings in Belgrade created in the style of academism and incorporated within the block structure. The ground floor was decorated in a rustic manner (bossage) and ashlar in the horizontal and radial position surround symmetrically arranged semicircular, not particularly prominent apertures. The middle section, differentiated by five window axes and having larger height and surface than the ground floor is emphasized by double window under shared tympanum and effective cover of red and yellowish ceramic tiles. Composition of the middle zone finished with unremarkable flat-modeled string of block-panels and the frieze of decorative festoons between effectively arranged small garret windows is completed by the attic with stylized balustrade. The division of the attic in five segments repeats the identical division of the middle and ground part based on the window axes. The fact that attic extends above the entire façade speaks about the determination of the client to demonstrate on this example the economic progress of the state especially if we know that complete attics were rarely constructed in Serbia before 1900. The courtyard façades of the Terazije building were simple and undecorated without distinctive stylistic characteristics.